

Utópikus regény

— A színházat bohócostul lomtárba dugjuk, a szobát üvegfalal rakjuk ki, ezer szín cikázik rajta végig, papírcsillámok, vér, vörösbőr. Szereted a futballt, Montagk?

— Szeretem.

Beatty úgyszólván láthatatlanná vált, egy hang volt már csak valahol a füstfelhők mögött.

— Hát ez mi? — kérdezte Mildred csaknem örömmel. Montagk hátravetette magát a párnán, s leszorította kezét. — Mi ez itt?

— Ül le már! — kiáltott Montagk. Az asszony üres kézzel lépett vissza. — Ne zavarj minket.

Beatty úgy folytatta, mintha misem történt volna. — Kapható vagy néha kuglira is, Montagk?

— Kuglira? Hogyne.

— Golfra?

— A golf is finom sport.

— És a kosárlabda?

— Az is.

— Hát a billiárd, a rugby?

— Mind nagyszerű játék, kétségtelenül.

— Hát igen. Minél több sport, hejehuja, zshivaj és társas élet, annál kevesebbet gondolkodik az ember, úgy-e? Minél több tömeglátványosságot rendezni, szakadatlanul újra s újrarendezni, mind több képregényt, mind több filmet. Csak minél kevésbé megterhelni az agyat. Csupa mozgás, rohangálás, nyugtalanság. Az utcán embertorlaszok. Népáradat hullámszik, maga sem tudja merre. Autószökevények mindenfelé. Egész helységeket megszállnak, egyik helyről a másikra csődülnek, valami belsődagály hajtja őket, ma már más alszik a szobában, ahol tegnap még te háltál, én meg tegnapelőtt.

Mildred kiment, becsapta maga után az ajtót. A nénik az üvegfalon elkezdtek vihogni a bácsikra.

— Nézzük most a kisebbségeket a civilizációban. Minél nagyobb a lakosság, annál több lesz a kisebbség. Jól vigyázz, nehogy túlközzel kerülj a kutyabarátokhoz, a macskakedvelőkhöz, az orvosok, jogászok, kereskedők, üzletvezetők klubjához, a mormonokhoz, baptistákhoz, quakerekhez, a meghonosodott kínaiakhoz, svéddekhez, olaszokhoz, németekhez, irekhez, a déli vagy északi polgárokhoz, keletiekhez vagy nyugatiakhoz. A könyv, a színdarab, a televíziós futóregény alakjai költött figurák, az élő festőkhöz, a mozgóképrajzolókhoz, mechanikusokhoz való hasonlatosságuk pusztá véletlen. És jegyezd meg, Montagk, minél nagyobb a vásár, annál kevésbé szabad vásárra vinned kétkedő gondolataidat. A legkisebb kisebbséget is meg kell kimélni. Gonosz írók, csukjátok le az írógépet! Le is csukták valahányan. A folyóiratok csupa ártalmatlan édeskés gicccsel vannak tele. A könyvek — mondták a felfújtt kritikusok — csak olyan mint a mosogató víz, nem csuda, hogy nem kellenek senkinek. Csak a képregényeknek kegyelmeztek meg, ez megfelelt a közönség egy jórésze ízlésének, és természetesen a háromdimenziós szépségmagazinoknak. Ezzel aztán a végére is értünk, Montagk. Pedig, hidd el, nem felülről indult ki a dolog. Nem rendeletekkel, cenzurával készítették elő, nem. A technika, a tömegkultúra hozta magával. Ennek köszönhetjük, hogy ma a boldogságunk tartós, hogy háborítatlanul olvashatjuk a képregényeket, önvallo-másokat és a szaklapokat.

— De hát a tűzörség? — kérdezte Montagk.

— Ó, — Beatty arca egy pillanatpa előtűnt pipája finom felhői mögül — hát van ennél érthetőbb és természetesebb dolog? Az iskolák mind több futót, ugrót, versenyhajtót, csatárt, kapust, repülőst és úszóbajnokot neveltek holmi kísérletezők, bírálókat, szakértők és alkotók helyett. Könnyen megértheted, hogy az „intellektüel” szó hamarosan és megérdemelten szidalmazással lett határos. A különös mindig bizalmatlanságot, irtózatot kelt. Bizonyosan emlékszel te is olyan iskolatársadra, aki különösen „éleseszű” volt, aki minden kérdésre tudott válaszolni, miközben a többi úgy ült mint a faszent, s mind arra gondolt, hogy óra után, hogy ellátja majd a baját. De hát nem maga hívta ki a bántalmazást? Világos, úgy-e? Egyformáknak kell lennünk. Nem születünk ugyan szabadnak, egyformának, ahogy az alkotmány mondja, de egyformává idomítanak bennünket. Ha mindenki hasonmása a másiknak, akkor mindenki boldog, megelégedett, akkor nincs többé kiváló, akitől félni kell vagy akihez a másikat szabni lehet. Tehát: egyetlen könyv a szomszédságban olyan, akár a töltött fegyver. Meg kell semmisíteni. Ki kell üríteni a puskát, kizárni a szellemet. Ki tudja, az az olvasó kit fog kiválasztani célpontjául. Talán éppen engem. Nem, köszönöm, nem kérek belőle. És így történt, hogy amikor a házak már az egész

világon tűzállókká váltak, feleslegessé lettek a tűzoltók. Más hivatást nyertek, a lelki nyugalom őreivá váltak, a kisebbségtől való félelem szemétkosarává, hivatalos cenzurává, egyszerre télő és végrehajtó hatalommá. Ez vagy te, Montagk, és ez vagyok én is.

A televíziós szoba ajtaja megnyílt, ott állt Mildred és rátekingett előbb Beattyra, aztán Montagkra. Háta mögött az üvegfalakon zöld és sárga és narancsszínű görögtűz sziporkázott, belesercegett és pattogott a zenébe, amely maga is csupa dobpergésből, tantamból és csindorattából állt. Mildred ajka is a zene ütemére mozgott, hátrahangja beleveszett a zsvájjba.

Beatty belerázta a pipáját a tenyerébe és úgy nézegette a hant, mintha valami titkot akarna megfejteni belőle.

— Értsd meg, Montagk, a mi kultúránk nem tűri a kisebbség nyugtalanítását. Hát mondd meg magad, mi a mi életcélunk? Minden ember boldog akar lenni, nem igaz? Halottál valaha más életéről? Boldog akarok lenni, ezt mondja mindenki. És mondd, hát nem boldog? Nem gondoskodunk-e folytonosan szórakozásról, mutaságról, hejéhujáról? Hiszen ezért vagyunk, nem igaz? Az érzéksiklandozó élvezetért. És, valdd be, ebben a mi kultúréletünk nem zűkölködik.

— Nem.

Montagk le tudta olvasni Mildred ajkairól, amit az ajtóban állva mond, de igyekezett nem nagyon odanézni, nehogy Beatty is urrafelé forduljon.

— A színészek megbotránkoznak a „Kis Sambó”-n, el kell hát égetni, a fehérek szemében viszont a „Tamás bátya kunyhója” a tűske, azt is el kell hamvasztani. Valaki könyvet írt a dohányzás és a tüdőrák kapcsolatáról, s a bagósoknak kaparja a dohány a torzát? El kell égetni. Fő a lelki egyensúly, Montagk. Fő a kedélynyugalom, Montagk. Csak semmi bosszankodás, inkább a vödörbe vele. Zánt a temetés? Azt is el kell törölni. Öt perccel halála után már mindenki útban van a nagy központi hamvasztó felé, amelynek zívó csápjai az egész országot behállózzák. Tíz perccel halála után már csak egy marék fekete por. Nem vesztegetünk rájuk egyetlen zót sem, nem sírunk vissza senkit. El kell felejteni, el kell égetni. Mindent el kell égetni. Csak a tűz világos, csak a tűz tiszta.

A színék játéka Mildred háta mögött a lakószobában kialudt. Jgyanabban a pillanatban hallgatott el Mildred is, olyan csodálatos zletlenképpen, hogy Montagk lélegzete elakadt tőle.

— Itt a szomszédban lakott egy leány — mondta lassan, elgonfolkozva — de most odavan. Azt hiszem, meghalt. Nem is emlékszem már, milyen volt. De valahogy más volt. Hogy történhet ez neg mindezek után?

Beatty nevetett. — Az ilyesmi persze elkerülhetetlen. Clarisse McClellan volt, úgy-e? Nyilvánartjuk a családot, egész szigorú megfigyelés alatt álltak. Van valami rendkívül szívós az öröklésben és a környezetben, nem lehet a különcöket egy csapásra kiirtani. Az otthon, a családi környezet gyakran tönkreteszi mindazt, amit az iskola a fejébe vert valakinek. Ezért szállítottuk évről-évre lejjebb a kötelező óvodáskort, a gyermekeket most már úgyszólván a bölcsőből kiszedjük. McClellanékról egy csomó hamis feljelentés futott be, még amikor Chicagóban laktak. Sohasem találtak náluk könyvet. De a nagybácsi körül nem volt minden rendben, mindenki magánosan ismerte, mindig egyedül járkált. A kislány? Az meg naplopó volt. Iskolai magatartásából ítélve az ottani környezet rontotta meg. Sohasem azt kérdezte, hogy miképp csinálnak valamit, hanem azt, hogy miért. Az ilyesmi pedig hovatovább nagyon kellemetlenné válik. Aki mindig azt kérdi, hogy miért, a végén halálosan boldogtalan lesz. Jobb is szegény kislánynak, hogy meghalt.

— Igen, meghalt.

— Szerencsére ilyen elrugaszkodott figurák ritkán akadnak már. Tudjuk mi, hogy kell az ilyesmit csírájában elfojtani. Ha meg akarjuk akadályozni, hogy a ház felépüljön, el kell venni a fát és szöveget. Ha pedig meg akarjuk akadályozni a politikai elégedetlenséget, gondoskodni kell arról, hogy az emberek ne ismerjék meg a kérdés mindkét oldalát, hanem csak az egyiket. Ne is jusson eszébe, hogy háború is létezik. Ha a felsőbbség tehetetlen, felfuvalkodott, telhetetlen zsebrák, okosabb, ha az ember nem csinál belőle gondot magának. Fő a lelki nyugalom, Montagk! Mindenféle versennyel foglalkoztatni az embereket — ki tud több slágerszöveget elmondani, ki tud több fővárost felsorolni, — meg ilyesmivel. Tele kell tömni a fejét mindenféle megemészthetetlen adattal, amíg csordultig meg nem telik és minden tudás alapforrásának nem képzeled magát. Akkor mind gondolkozó embernek álmódja magát, és azt hiszi messzire jut a tudományával, holott voltaképpen meg se tud mocnani. De boldog, mert a fejébe tömött adatok sohasem változnak. Egészen hibás dolog lenne holmi megfoghatatlan filozófiára vagy szociológiára oktatni őket, hogy valami összefüggéseket jusson eszükbe keresni. Az ilyesmi csak szellemi nyomorúságra vezet. Aki egy televíziós falat szét tud szedni és újra összerakni — már pedig ki nem tudja ezt manapság? — az százszor boldogabb annál, aki a világmindenséget méregeti és egyetlen képletté akarja sűríteni, amit különben csak embertelen egyedülvalóság árán lehetne véghezvinni. Én mondhatom, mert magam is megpróbáltam, vinné el az ördög! Gyerünk inkább az egyletekkel, a klubokkal, a kötéláncosokkal és bűvészekkel, a turboautó- és helikopterversenyekkel, gyerünk a kéjjátékokkal és bájmérgekkel, egyszóval mindazzal, ami az ösztönöket

feloldja. Ha színdarab rossz, a film gyenge, a hangjáték értelmetlen, csavard feljebb a hangerősítőt. Olyankor úgy érzem, mintha mégis csak megragadna a darab, holott csak a hang kábit el. De mindegy, nekem kézzelfogható szórakozás kell.

**

Beatty fölállt. — Mennem kell. Az előadásnak vége, remélem sikerült megértetnem magam. Ne felejtse el, Montagk, mi vagyunk a boldogság őrei, te és én, meg a többiek. Mi szállunk szembe azokkal a kevesekkel, akik ellentmondó gondolatokkal és beteg képzeletükkel meg akarják fosztani az embereket boldogságuktól. Mi védjük a gátat. Tarts ki! Ne hadd, hogy a világot elárasssa a gondolat és a bánat. Szükség van rád, Montagk. Talán nem tudod, milyen fontos vagy, milyen fontosak vagyunk mi, akik a világ boldogságát őrizzük.

Megrázta Montagk ernyedt kezét. Az még mindig úgy ült ágyában, mintha a ház rászakadóban volna, s nem mert megmoccanni. Mildred már előbb eltűnt.

— Még valamit — mondta Beatty. — Egyszer minden tűzőrbe megmozdul a kukac: mi is lehet azokban a könyvekben? Mi lenne, ha az ember engedne a kísértésnek, mit gondolsz? Nos, Montagk, tudd meg, volt egy idő, amikor magam is elővettem néhányat azokból az ócska könyvekből, hogy megtudjam, mi is van bennük. Hát tudd meg, nincs bennük semmi. Semmi az ég világán, amit el lehetne fogaćni vagy továbbadni. Soha sem létezett emberekről szólnak, az egész szépirodalom csupa agyrém. A szakirodalom még ennél is rosszabb, valahány tudós van, mind leszamarazza és túlharogja a másikat. Zűrzavaros elméletekkel dobálózna, kioltják a csillagokat, elhomályosítják a napfényt is. Az ember tisztára meghülyül a végén.

— És ha egy tűzőr egészen véletlenül, akaratlanul magával visz egy könyvet?

Montagk arca megrándult miközben ezt mondta. A nyitott ajtó üresen meredt rá.

— Érthető és megbocsátható hiba. Egyszerű kíváncsiság, -- felelte Beatty, -- nem vesszük tragikusan. Nála hagyjuk a könyvet egy napig. De ha huszonnégy óra alatt nem égeti el, akkor elmegegyünk hozzá és megégetjük mi.

— Természetesen — Montagk inye egészen száraz volt

— Nos, Montagk, bejössz ma szolgálatra, esetleg egy kicsit később? Mondjuk estefelé?

— Nem tudom -- dűnnyögte Montagk.

— Mit mondasz? — kérdezte egy kicsit megütődve Beatty.

Montagk lehúnyta a szemét. — Később majd bemegyek. Talán.
 — Nagyon nélkülöznénk — jegyezte meg Beatty miközben zsebrevágta a pipáját.

Sose megyek be többet, gondolta magában Montagk.

— Jobbulást — mondta még Beatty.

Aztán kifordult a nyitott ajtón.

**

Montagk figyelte az ablakon át, hogy száguld el Beatty tűzsárga autóján.

A túloldalon egymáshoz simulva sorakoztak a laposelejtű házak. Mit is mondott Clarisse egy délután? „Nincs már kiskert a házak előtt. Nagybátyám azt mondja, valamikor kiskert volt a házak bejáratánál, s az emberek esténként kiültek, és ha kedvük volt csevegtek, ha meg nem, hát csak úgy üldögéltek a hintaszékben szótlanul. Néha csak egyszerűen ültek, ültek és mindenféle gondoltak. Azt mondják, hogy az építészek azért nem csinálnak már, mert nem hat szépen. De nagybátyám azt mondja, hogy ez csak ürügy: valójában nem akarják, hogy az emberek csak úgy, mit se téve ott üljenek, hintázzanak és csevegjenek, ez a fajta szórakozás gyanús nekik. Azelőtt az emberek sokat beszélgettek, s volt idejük gondolkodni is. Ezért aztán eltörölték a kiskertet. Egyáltalában eltörölték minden kertet, ligetet. Már alig van itt-ott egy-egy park, ahol ücsörögni lehet. Aztán a bútor. A hintaszék egészen eltűnt, túlságosan kényelmesnek találták. Azt mondja a nagybátyám... és... a nagybátyám... a nagybátyám... Clarisse hangja elnémult.

Montagk megfordult, ránézett a feleségére. Ott ült a nappaliban és egy bemondóval beszélgetett. A bemondó egyenesen hozzáfordult. — Montagk asszony — szólította meg — ez meg amaz, Montagk asszony... megint mondott valamit. Egy pótkészülék — száz dollárjukba került — önműködőleg hozzátoldta a beszédhez a nevét, mert miközben a bemondó névtelen közönségéhez beszélt ki-kihagyott egy pillanatot, hogy a készülék pótolahssa a nevet. Egy másik különleges készülék meg a bemondó ajkát mozgatta úgy, hogy mindenki a maga nevét olvashatta le róla — hadd legyen tökéletes az illúzió. A bemondó igazi jóbarát volt, jóbarátja a hallgatónak. — Montagk asszony, figyeljen csak ide...

Az asszony csakugyan feléje fordult, habár látszott, hogy oda sem figyel.

Montagk megszólalt. — Ha ma kimaradok a szolgálatból, jó ok lesz arra, hogy holnap se menjek, az meg arra, hogy egészen elmaradjak.

— De hiszen elmégy ma este, úgye? — kérdezte Mildred.

— Még nem tudom. Kedvem volna szétütni, törni-zúzni.

— Ülj kocsira.

— Nem, köszönöm.

— Ott van a kulcs az éjjeli szekrényen. A száguldás mindig egít rajtam, ha rámjön a nemió. Ha száznegyvenre felviszed, úgy ltűnik a rossz hangulatod, mint a kámfor. Néha egész éjszakán át ohangálok, s te nem tudsz róla. Csuda muris az, különösen kinn, időken. Sorba gázolom a nyulakat, a kutyákat. Vedd csak a kocsit, nandom.

— Nem, nem akarom, ma nem. A végére akarok járni ennek furcsa hangulatomnak. Atyaisten, de elfogott! Nem tudom, mi lehet. Átkozottul nyomorultul érzem magam, az ördög tudja, honnan szorult belém a düh. Úgy érzem, mintha felfújna, mintha daadnék. Mintha valami, nem tudom micsoda, áradna bennem. Kékes lennék még könyvet is olvasni.

— Hiszen akkor börtönbe kerülsz — mondta Mildred. Úgy lézett rá, mintha üvegfal mögött lenne.

Montagk elkezdett öltözködni, s nyugtalanul mászkált föl-alá szobában. — Igen, még ez lenne a legokosabb. Mielőtt valami még osszabbra vetemednék. Hallottad, mit mondott Beathy? Odafigyel-él? Ó aztán ért hozzá. Igaza van, a legfontosabb: boldog lenni. Ujongani, hejehujázni, tombolni. Én meg egész idő alatt csak ültem mind azt mondtam magamban: boldogtalan vagyok, ó milyen boldogtalan vagyok.

— Én bizony boldog vagyok — Mildred valósággal ragyogott. — És büszke vagyok rá.

— Valaminek történnie kell — mondta Montagk. — Nem tudom minek, de valami nagyon nagynak kell történnie.

— Nekem már elegendem van ebből — mondta Mildred s újra a bemozdó felé fordult.

Montagk odakapott a fali „ki-be” kapcsolóhoz, és a bemozdó meghallgatott.

— Millie — mondta elcsukló hangon. — Ez a te házad is, csak úgy mint az enyém, s ezért illik, hogy elmondjak neked valamit. Már régen meg kellett volna tennem, de úgyszólván magam előtt is itkoltam. Van itt a házban valami, amit látnod kell, valami amit gy év óta idehordok és dugdosok, újra s újra, magam sem tudom niért, s eltitkoltam előled.

Megragadott egy széket s lassan maga előtt tolt a folyosóra az újto irányában, aztán fellépett s egy ideig ott állt, mint a szobor a alapzatán. Mildred csak nézte. Akkor felnyújtotta a kezét, félreolta a szellőztető nyíláson a borítót, jól fölnyúlt jobbra, még egy

borítót félrehúzott, és egy könyvet szedett elő. Meg sem nézte, csak lecsúsztotta a padlóra. Aztán újra fölnyúlt, most két könyvet húzott elő és a földre ejtette. Újra s újra fölnyúlt, s ejtegette le a könyveket sorban, kisebbet, nagyobbbat, sárgát, pirosat, zöldet. Mire bevégezte vagy húsz könyv hevert felesége lábainál.

— Sajnálom, Mildred — mondta. — Nem gondoltam semmi rosszra, s most mindketten benne vagyunk a slamasztikában.

Mildred visszariadt, mintha egyszerre egy sereg egér bújt volna elő a lyukból. Nehezen lélegzett, holtápadt volt és tágra nyitotta a szemét. Néhányszorg az ajkán remegett a neve, aztán nyögve le hajolt, felkapott egy könyvet és futott vele a konyhába a hamvasztókályha felé.

Montagk utána iramodott, beérte és hiába sikoltozott, védekezett kézzel-lábbal, lefogta.

— Ne, Millie, ne, várj! Kérlek, várj! Nem is sejtetted... várj már — Lökdöste, szorította, rázta az asszonyt.

Az csak a nevét ismételte siránkozva.

— Millie, hallgass meg — kérte ő. — Csak egy percre. Ne te gyűök ezt. Nem szabad elégetnünk. Meg akarom nézni a könyveket legalább egyszer lássam őket. Akkor, ha igaz, amit a kapitány mond, együtt elégetjük őket, hidd el, akkor csakugyan megsemmisítjük. Segíts rajtam. — Lenézett az arcába, fölemelte az állát, nem csak azért, hogy őt lássa, hanem magát is megtalálja a tekintetében, mintegy intést várva, hogy mit is tegyen. — Most már akár tetszik, akár nem, benne vagyunk a csávéban. Sohasem kértelel semmire annyi év óta, de most kérlek, könyörgök neked. Valahozzá kell fogjunk és kibogozjunk, hogy kerültünk ebbe a hínárba te az altatóporaiddal és verseny-száguldozásoddal, én pedig a hivatásommal. Hiszen hanyathomlok a szakadék felé rohanunk, Millie. Én pedig nem akarok a szakadékba zuhanni. Nem lesz könnyű dolgom, nincs semmi támaszpontunk, de ha segítünk egymásnak, talán sikerül valahogy tisztába jönnünk. Most okvetlenül szükségem van rád, nagyobb szükségem mint valaha. Ha csak egy kicsit szeretsz hagysz nekem huszonnégy órát, vagy mondjuk negyvennyolc órát. Többet nem kérek, Millie, ennyi elég, ígérem neked, esküszöm. Én ha kiokoskodunk valamit, a legcsekélyebbet is, talán továbbadhatjuk és máson is segíthetünk vele.

Mildred nem ellenkezett tovább, s ő elengedte. Az asszony egy kicsit odébb támo lygott, a fal mellett lassan a padlóra csúszott, úgy ült ott a könyvekre meredve. Az egyiket véletlenül megérintette amikor észrevette, visszarántotta a lábát.

— Legutóbb az az asszony, ó Mildred, te azt nem élted át, nem láttad az arcát. Aztán Clarisse. Te sohasem beszéltél vele. Én beszéltem. Nem tudom felfogni, hogy ilyen meglett ember, min-

Beatty, hogy félhet tőle? Hogy lehet ennyire félni egy kis iskolás-lánytól? Az este az őrségen összehasonlítottam Clarisset a társaim-mal, és hirtelen rájöttem, hogy valamennyit utálok, sőt magamat is. Azt hiszem legjobb lenne, ha a tűzörök magukat is megégetnék.

— Guy!

Az ajtónálló készülék halkán megszólalt:

— Montagkné, Montagkné, jön valaki, jön valaki, Montagkné, Montagkné, jön valaki.

Megfordultak, s hol az ajtót nézték, hol a széthányt könyveket.

— Beatty — mondta Mildred.

— De hisz ez lehetetlen.

— Visszajött — hebegte az asszony.

Az ajtónálló újra jelentette. — Jön valaki.

— Nem nyitunk ki — mondta Montagk a falhoz támaszkodva, aztán egyszerre összecuklott, leguggolt és szórakozottan bökdöste a könyveket hüvelykujjával, mutatóujjával. Szerette volna visszadugni őket rejtekhelyükre, de tudta, hogy úgysem lenne képes még egyszer szembenézni Beattyvel. Remegve motozott a könyvek között, aztán leült, a készülék pedig újra megszólalt, most már sürgősebben. Montagk felemelt egy kötetet. — Hol kezdjük el? — Találomra felütötte, belenézett. — Mindegy akárhol, csak kezdjük el már.

— Bejön, bizonyosan bejön — nyögte Mildred. — Eléget benünkét a könyvekkel együtt.

Végre elnemtult a bejelentő készülék. Csend. Montagk érezte, hogy valaki az ajtó előtt áll, vár, hallgatózik. Aztán távozó lépteket hallott.

— Nézzük csak, mi is ez — mondta.

A szavak nehezen szakadtak ki belőle, kínos elfogódottsággal. Elolvasott néhány szót innen-onnan, végül ezekre a szavakra bukant.

„Különböző időkben hozzávetőleg tizennégyezer ember inkább választotta a halált, semhogy hajlandó lett volna a tojást a hegyes végénél feltörni.”

Mildred ott ült vele szemben a földön. — Mit jelent ez? Egyáltalában semmi értelme sincs. Igaza volt a kapitánynak.

— Hadd csak — intette le Montagk. — Inkább kezdjük újra.

**

Ott ültek a folyosón és egész délután olvastak, miközben kinn hideg novemberi eső verdeste a csendes házat. A nappali most szürkének, üresnek tetszett, a fal kopárnak, nem sziporkáztak rajta színek, asszonyok arany köntösben, férfiak bársony kabátban, s nem

varázsoltak elő köcsögkalapjukból életnagyságot meghazudtoló hatalmas házinyulákat. A nappali holt volt, s Mildred hiába nézett be időnként nagy tekintettel, miközben Montagk föl-alá sétált, aztán ismét lekuporodott és egy-egy oldalt tizszer is hangosan felolvasott.

„Nem lehet azt pontosan megállaptítani, melyik pillanatban kezdődik a barátság. Ha egy edényt csöppenként megtöltenek, végül egyetlen csöpptől kicsordul. Hasonlóképpen sok-sok baráti szó után elhangzik egy, amely csordultig megtölti a szíved”.

Montagk ültében hallgatta az eső kopogását.

— Vajjon így volt ez a szomszédlánnyal is? Sehogyse tudtam tisztába jönni vele.

— Ugyan hadd már azt, hiszen meghalt. Beszéljünk az ég szerelméért valakiről, aki él.

Montagk rá sem tekintve izgatottan ment végig a folyosón a konyháig, ott hosszan az ablak előtt állt s nézte, hogy csorog az eső az üvegen; amikor aztán a remegés megszűnt benne, visszatért a homályos folyosóra.

Felütött egy másik könyvet.

„A főtárgy: mit szeretek”.

Felpillantott és megismételte. — A főtárgy: mit szeretek.

— Ez legalább érthető — mondta Mildred.

— Clarisse-nál azonban nem ez volt a főtárgy. Ő legszívesebben másokkal foglalkozott. Velem is. Évek hosszú sora óta, ő volt az első ember, akit igazán kedveltem. Ő volt az első ember, aki komolyan érdeklődött irántam. — Fölemelte a két könyvet. — Ezek az írók már régen holtak, de amit írtak, közvetlenül, vagy közvetve mind Clarisse-ra utal.

Kinn az esőben, az ajtó előtt halk kapargálás.

Montagk megdermedt. Láttá, hogy Mildred levegő után kapkodva a falnak veti magát.

— Valaki... az ajtó előtt... miért nem szól a bejelentő...?

— Kikapcsoltam.

A küszöbön az ajtóhasadékon szimatolás, villamos lélegzet.

Mildred megkönnyebbülten nevetett. — Hiszen csak egy kutya. Elkergessem?

— Meg ne mocsanj!

Csend. A hideg eső kopogása. Az ajtóhasadékon át kékes áramszimat.

— Folytassuk — mondta Montagk nyugodtan.

Mildred odébbbrúgott egy könyvet.

— A könyvek nem emberek. Hiába olvasol, ha körül nézek, nincs itt senki.

Bepillantott a lakószobába, amely olyan holtzürke volt, akár a tengerveze, de rögtön élettől nyüzsgött volna, mihelyt az elektronnapot bekapcsolja.

— Az én családom viszont — mondta Mildred, — élő emberekből áll. Mesélnek nekem, ha nevetek, velem együtt nevetgélnek. És azok a színek!

— Igen, tudom .

— Ezenfelül, ha Beatty kapitány valamit kiszimatol a könyvekről... Elképzelte magában a következményeket. Megütközés volt az arcán, aztán borzalom. — Eljön, fölgyújtja a házat és a családot. Hiszen ez borzasztó! Gondold csak el, mennyi rengeteg pénzt beleöltünk a házba. Minek olvassak én könyveket? Minek?

— Minek? Minek? — kiáltott Montagk. — Nemrégiben egy átkozott ronda kígyót láttam, holtat és mégis élő, vakot és mégis látót. Szeretnéd látni? Megláthatod a kórházban, a baleset osztályon, feljegyzést is találhatsz mindarról a gezemicétől, amit ez a kígyó kiszívott belőled. Nincs kedved elmenni, s megtekinteni a nyilvánartartó lapodat. Fellapozhatod Guy Montagk név alatt, talán „életfélelem” vagy „háború” címszó alatt. Vagy volna kedved fölkeresni azt a házat, amit a mult éjszaka megemésztettek a lángok? Megkeresni a hamu között annak az asszonynak a csontjait, aki a fejére gyújtotta a házát? Hát Clarisse McClellan hol van? A hullaházban. Hallod?

**

Bombázók hasították végig az eget a ház fölött, zúgva, bömbölve, süvítve, mint egy-egy legyező, ami végigrepeszi az űrt.

— Az istenit — kiáltott Montagk, — óráról-óra az a pokoli zenebona az égen. Hogy a pokolba szabadulnak el újra s újra ezek a gépdögök, anélkül, hogy valaki tiltakozna. Egy percre sem hagyják nyugton az embert. 1960 óta már két atomháborút indítottunk és nyertünk meg. Ügylátszik, mi élvhajhászásunk közben fütyülünk az egész világra. Az egész világra, amely olyan szegény, amilyen gazdagok mi, és amellyel senkisémm törődik mégsem. Mindenfelől hírlík, hogy éhenhalnak az emberek, mi meg belefulladásunk a zsirunkba. Igaz az, hogy míg mi dőzsölünk, másutt az emberek nyomorognak? Talán azért gyűlönek bennünket annyira mindenfelé? Sokszor hallottam már erről. Te mit gondolsz róla? Én nem tudom, mit gondoljak. Ezek a könyvek talán útbaigazíthatnak bennünket, talán segítenek rajtunk, hogy ne kövessük el újra s újra ugyanazokat a szörnyű hibákat. Azt az ostoba társaságot a te televíziós faladon még sohasem hallottam erről beszélni. Naponta egy-két órát könyvek között, s ki tudja...?

A telefon felrebbent. Midred odaugrott a készülékhez.

— Anna — mondta nevetve. — Igen, ma este a fehér bohóc megy.

Montagk kiment a konyhába, ledobta a könyvet. — Montagk, — mondta magának, — de ostoba is vagy. Mihez kezdesz most? Szolgáltassam ki a könyvet, s felejtsem el az egészet? Újra fölvette a könyvet s belelapozott. Mildred nevetése csengett a fülében.

Szegény Millie, gondolta magában. Szegény Montagk, te is elvesztetted a talajt magad alól. Hol találsz segítséget, hol lelsz most tanácsadót?

Megállj csak. Behúnyta a szemét. Ó, persze. Egyszerre eszébe jutott a zöld park. Hiszen olyan gyakran gondolt rá az utóbbi időben. Most egészen világosan ott állt szeme előtt az, ami egy évvel ezelőtt a városi parkban történt, amikor azt a feketeruhás öreget rajtakapta, amint valamit gyorsan el akart dugni.

Az öreg fölugrott, mintha el akarna futni. Montagk rászólt: — Várjon csak.

— Nem csináltam semmit! — kiáltott az reszketve.

— Hiszen nem is állítom.

Szóltanul ültek egy ideig egymás mellett az anyhe zöld fényben, aztán Montagk mondott valamit a szép időről, s az öreg hal-kan válaszolt. Különös halk találkozás volt. Az ősz ember nem titkolta, hogy valamikor az angol irodalom tanára volt, amíg egy szép napon, úgy negyven évvel ezelőtt, kitéték az utcára, amikor érdeklődés híján az utolsó szellemtudományi fakultást is becsukták. Fábernek hívták. Amikor végre minden gyanakvás eloszlott belőle Montagk iránt, csengő, dallamos hangon elkezdett beszélni, tekintetét az égen, a fákon, a zöld pázsiton jártatva, s nem telt bele egy óra, valamit mondott Montagknak, amiről az megsejtette, hogy valami rímtelen vers lehet. Aztán még inkább felbátorodott s még valamit mondott: ez most már kétségtelenül vers volt. Amíg azt a pár szót óvatosan elmondta, ott tartotta kezét a balzsebén, és Montagk tudta, ha kinyújtaná a kezét, egész bizonyosan egy verseskötetet tapogatna ki a zsebében. Ő azonban nem nyújtotta ki a kezét, ott tartotta a térdén, mereven, tétlenül. — Én nem a dolgokról beszélek — mondta Fáber — hanem a dolgok lelkéről. Itt ülök és tudom, hogy élek.

Ez volt az egész, akkor. Egyórás egyoldalú beszélgetés, egy vers, egy vallomásképe, és aztán minden célzás nélkül arra, hogy Montagk a tűzőrség tagja, az ősz ember reszkető kézzel felírta a címét. — A nyilvántartás számára — mondta — ha esetleg fel akarná használni.

— Hiszen nincs semmi kifogásom maga ellen — mondta Montagk megütődve.

(Folytatása következik)